

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Терновик Наталія

*кандидат психологічних наук,
професор кафедри психології
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Бірюк Максим

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Психологія
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

Сучасний світ вимагає молодь з новим мисленням, новим баченням ситуації, вмінням адаптуватися до нових умов, здатної до плідного співробітництва, інноваційності, готової до прийняття нестандартних рішень, які дають змогу здійснювати кардинальні зміни в суспільстві. Особливої актуальності набувають зміни у сфері вищої освіти та системі підготовки кадрів для її реалізації.

Сьогодні конкурентоспроможність випускника на ринку праці безпосередньо залежить від набутих ним компетентностей впродовж здобуття вищої освіти, однією з яких є формування та розвиток лідерських якостей. Важливими складовими лідерства здобувачів вищої освіти є сформованість у них організаційно-управлінських навичок, уміння впевнено продемонструвати свою точку зору, активність, комунікабельність та ініціативність. Не менш важливим є і прийняття самостійних рішень, зокрема, нести відповідальність за отриманий результат. Конкурентоспроможність випускника ЗВО на ринку праці залежить не тільки від його професійних навичок, а й від набутих ним компетентностей впродовж навчання [2].

Орієнтуючись на соціалізацію та виховання студентів в нових соціально культурних умовах, необхідно одночасно вирішувати актуальні завдання різних напрямків виховання, використовувати види діяльності, пов'язані з розвитком креативності особистості, її пізнавальної активності, морально-вольових та лідерських якостей. У зв'язку з цим особливості

актуальності набуває проблема формування лідерських якостей у студентів закладів вищої освіти.

Лідерство є психологічним феноменом. Воно зумовлюється взаємодією багатьох змінних: психологічними характеристиками особистості лідера, соціально-психологічними характеристиками малої групи тощо і визначається як відносини домінування та підпорядкування, впливу та наслідування у системі міжособистісних стосунків у групі. Відповідно до цього, за лідером визнається право приймати відповідальні рішення у значущих ситуаціях. Хоча для розуміння лідерства використовуються різні підходи, всі вони зводять до такого: лідерство – це життєво важливий процес в управлінні діяльністю всередині організації. І незважаючи на велику кількість теорій лідерства, можна виокремити три моменти, істотних для будь-яких підходів до проблеми. Це – важливість впливу та мотивування, важливість підтримки ефективних відносин і важливість прийняття рішень [9].

Лідерство є цікавим і теоретикам, і практикам психології. Це одна із найбільш ефективних площин їх взаємодії: обидві сторони пропонують безліч ідей. Багато компаній навчають свій персонал вищого рівня спеціальним лідерським навичкам, у вищих навчальних закладах започатковуються спеціальні тренінгові заняття [5].

Визнавши важливість розвитку та стимулювання лідерства у вищій школі, варто звернути увагу на перебудову системи виховання студентів, культуру освіти в цілому, щоб вчасно виявити майбутніх лідерів, підтримувати та просувати їх лідерський потенціал. Встановлено, що ефективне лідерство у студентському віці забезпечують такі риси, як здатність до самопізнання, самоствердження, яскраво виражена самостійність, здатність до самовизначення, прагнення до колективності, ентузіазм, романтизм і громадська активність (А. І. Куриця). Усі складові, які забезпечують ефективне лідерство, можна розподілити на такі групи: мотиваційні (упевненість у собі, потреба в досягненні, прагнення до самоствердження і самореалізації); емоційно-вольові (урівноваженість, емоційно позитивне самопочуття, наявність вольових якостей); особистісні (вплив на інших, оригінальне, творче мислення, комунікативні та організаторські здібності); ділові (уміння приймати правильне рішення в непередбачених ситуаціях, готовність брати на себе відповідальність, знання, уміння та навички організаторської роботи) [4].

Зазначається, що сучасний студент-лідер, серед інших позитивних якостей, має неодмінно володіти комунікативними здібностями, вміти працювати в команді, адаптуватися до змін; його лідерство можна визначити як здатність впливати на інших студентів у напрямку досягнення визначеної мети, роблячи їх не «підлеглими», а співвиконавцями. Лідер

покликаний здійснювати регуляцію міжособистісних відносин у групі в умовах мікросередовища [8].

Проблему виховання лідерів, створення умов для розвитку лідерських здібностей та формування соціально активної особистості розглядали такі відомі педагоги і психологи, як І. Бех, І. Іванов, А. Лутошкін, А. Макаренко, С. Мудрик, Л. Новикова, І. Підласий, В. Сухомлинський. На жаль, до цього часу у вищих навчальних закладах України не склалося чіткої системи формування професійної компетентності студентів з урахуванням їхнього лідерського потенціалу та цілеспрямованої програми розвитку лідерських якостей майбутніх психологів. Це визначає необхідність теоретичного обґрунтування проблеми розвитку лідерських якостей у студентів та виокремлення детермінуючих їх чинників. Виявлення і розвиток лідерів – це одне із актуальних завдань не лише сучасної політики, бізнесу, виробництва, а й системи освіти. Лідер володіє картиною майбутнього і надихає інших на пошук шляхів перетворення цього образу в реальність [2].

У психолого-педагогічних працях Н.Волкової, О. Зоріна, К. Ємелін, В. Каблаш, О.Казакевич, Л Кайдалова, О. Кін, Л. Конишева, С. Наход, Н. Шафєєва, Л. Шигапова, Н. Мараховська, К. Кіба, Г. Крижановської, Н. Семенченко, Г. Тітова, Г. Угляниця, А. Пільганчук, В. Кузьменко активно досліджується проблема розвитку лідерських якостей у системі вищої освіти [7].

Проте немає підстав стверджувати, що у масовій практиці вищої школи сповна використовуються соціально-виховні умови професійної освіти, які можуть сприяти формуванню лідерських якостей студентів. Це зумовлює необхідність виявлення основних тенденцій, психолого-педагогічних умов і технологій, які сприяли б формуванню і розвитку лідерських якостей особистості в навчально-виховному процесі ЗВО. Визначені тенденції, які мають реалізовуватися в освітньому середовищі вищого навчального закладу форми й механізми роботи із студентами, взаємодія навчального і позанавчальних процесів сукупно зумовлюють розв'язання важливого соціального завдання – підготовці ініціативних, самостійних, відповідальних фахівців, які здатні до ефективної управлінської діяльності в якісно інших умовах суспільного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р., № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 31.10.2022).

2. Дидактика лідерства. Сучасні погляди на формування лідерської компетентності здобувачів вищої освіти: монографія / О. О. Нестуля, С. І. Нестуля, Н. В. Кононец. Полтава : ПУЕТ, 2021. 591 с
3. Бирик Д. Специфіка підготовки студентів до впровадження тренінгових технологій з розвитку лідерства у дітей вимушених переселенців. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 2019. Вип. 23(1). С. 31-42. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2019_23\(1\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2019_23(1)_5).
4. Волківська Д. А. Соціально-педагогічні умови розвитку лідерського потенціалу студентського активу університету. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна, 2016. Вип. 26. С. 27-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkp_sp_2016_26_5
5. Кайдалова Л. Формування лідерських якостей студентів на основі інноваційних методів навчання. URL: http://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/9035/1/%E2%84%967_3_34.pdf (дата звернення 4.05.2017).
6. Карманенко В. В. Особиста й професійна ефективність. Тренінги з розвитку лідерських якостей у студентів економічних університетів. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2018. 73 с.
7. Куриця А. І. Психолого-педагогічні умови розвитку лідерських якостей студентів. Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2014. Випуск 26. С. 353–363.
8. Мороз В.П. Особливості формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування: експертна оцінка. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/lib/11708/1/> (дата звернення 11.08.2017).
9. Zaccaro S. J. Organizational leadership and social intelligence. Multiple Intelligences and Leadership; Eds. R. E. Riggio, S. E. Murphy & F.J. Pirozzolo. 2002. P. 29–54.
10. Scouller J. The Three Levels of Leadership: How to Develop Your Leadership Presence, Knowhow and Skill. Oxford : Management Books 2000 Ltd. 2011. 318 p.